

Conreant tot conservant II

ELS ARBRES I ELS BOSQUETS AÏLLATS

PAISATGES VIUS

www.paisatgesvius.org

Introducció

En condicions climàtiques i sense la intervenció de l'home, els boscos ocuparien pràcticament la totalitat del nostre territori. No obstant, les activitats agrícoles, ramaderes i forestals dels darrers segles han comportat la obertura de clarianes en aquestes masses forestals per utilitzar-les com a zona de pastura, camps de conreu o simplement per aprofitar-ne la fusta (Imatge1).

En alguns casos el procés ha estat tan intensiu que les masses forestals gairebé han desaparegut i només queden

arbres aïllats als marges dels camps o, excepcionalment, en forma minsos bosquets relictos.

Deixats sovint com a fites, per donar ombra al ramat a ple estiu o per manca de temps per tallar-los, els arbres aïllats i els petits bosquerons son elements d'elevat valor natural que destaquen en els ambients agraris i que cal conservar.

Fauna associada

Els bosquets enmig de conreus i pastures representen un refugi per a la fauna forestal que encara habita als espais agraris. El

Imatge 1. Mosaic agroforestal equilibrat amb bosquets, fileres d'arbres i arbres aïllats.
Foto: Patrick Dalton

picot garser, el mussol banyut, la guineu, el teixó o el mateix senglar els utilitzen per refugiar-s'hi ja que la disponibilitat d'amagatalls enmig dels camps és molt reduïda.

A nivell individual els arbres, ja es trobin aïllats o formant part d'un bosc, presenten una fauna associada diferent en funció de si estan vius, morts de peu o en forma de fusta morta al terra.

En el cas dels arbres vius, quan més vell i gran és l'exemplar major és la importància que aquest té per la fauna. En aquest sentit, molts ocells poden fer el niu entre les branques més altes protegits pel fullam com ara els tudons o les cornelles o bé aprofitar algun forat creat per la caiguda d'una branca o similar com les mallerengues.

Els arbres morts presenten un avantatge respecte als vius i és que són més propensos a presentar cavitats naturals: per una banda diversos invertebrats (corcs, barrinadors, larves d'escarabats, etc...) es mengen la fusta per sota l'escorça fent-lo més porós, i per l'altra els picots, al trobar la fusta més tova, els hi és més fàcil alimentar-se fent-hi forats. Són precisament aquestes cavitats que es creen el què dona una gran importància ecològica als arbres morts de peu, ja que serveixen perquè molts altres animals hi trobin lloc on alimentar-se, refugiar-se i reproduir-se: les mallerengues, els picots, el mussol comú, el llangardaix ocel·lat, entre d'altres (Imatge 2). A més els arbres morts són un posader excel·lent per a molts rapinyaires, com

el xoriguer o l'aligot, que troben una atalaia privilegiada per localitzar a les seves preses.

Encara que no ho sembli, els arbres morts tombats al terra també són un oasi de biodiversitat, ja que els fongs, aprofitant la humitat del terra, descomponen la fusta i creen nous nínxols per a tota una altra tipologia d'invertebrats que necessiten precisament aquests processos de degradació previs. A més, sota del tronc s'hi refugien amfibis, rèptils i petits mamífers.

Problemàtiques de conservació

La intensificació agrícola és actualment la causa més important de la reducció del número d'arbres en els ambients agraris ja que es tendeix a unificar parcel·les tot eliminant els marges on aquests arbres creixen; sovint aquells arbres situats enmig dels camps també són talats per facilitar el treball del camp amb maquinària cada vegada més gran.

Els models intensius de ramaderia també provoquen, indirectament, una desaparició dels boscos illa. La raó és que la quantitat màxima de porcs que pot encabir una explotació depèn bàsicament de la superfície de camps que aquesta disposa per aplicar els residus que produeix (purins). Això fa que en moltes ocasions es destrueixin els petits boscos de la finca per transformar-los en camps (encara que no siguin productius) pel simple fet de poder ampliar la seva cabana porcina.

A més, a petita escala també existeixen algunes problemàtiques o males pràctiques:

L'ombra que els arbres dels marges projecten sobre els conreus causen una disminució de la producció en aquella àrea concreta, de manera que són escapçats regularment o, en el pitjor dels casos, tallats de soca-rel.

Tradicionalment els arbres morts en d'una finca s'han considerat pel pagès com un element negatiu que embruta el paisatge i per aquesta raó són ràpidament eliminats i no existeixen masses arbres morts de peu en els paisatges agraris. L'exemple més clar el trobem en el cas el Roure de Carboneres, que tot i ser l'únic Arbre Monumental del municipi de l'Esquirol, una vegada mort va ser talat.

Imatge 2. Mussol comú en el forat d'un arbre mort.

Imatge 3. Roure malalt a Manlleu, abans i després del sanejament.

Bones pràctiques agrícoles

De cara a conservar aquests arbres i bosquets, es Paisatges Vius proposa l'aplicació d'una sèrie de mesures:

- Mantenir les superfícies de vegetació natural existents dins de la finca, evitant realitzar-hi activitats que comportin una degradació o una transformació irreversible.
- Deixar de peu bona part dels arbres morts de la finca i mantenir al terra els troncs i la fusta morta per tal d'incrementar els nínxols ecològics a disposició de la fauna. Les piles de troncs i branques de poda també són un bon refugi per a invertebrats, amfibis, rèptils i petits mamífers, de manera que és una bona pràctica deixar les restes de poda dels arbres al terra.
- Si s'ha de tallar un arbre per qüestions fitosanitàries o per la seguretat d'edificis propers es recomana no tallar-lo de soca-rel, sinó únicament les branques necessàries i fer-ho salvaguardant les branques i bifurcacions principals (Imatge 3)
- En aquells exemplars d'interès que presenten erosió i/o falta de sòl a la seva base es pot aportar terra per evitar la seva caiguda i recuperar el vigor. Per evitar que la pluja s'emporti la terra és aconsellable construir-hi una escullera de rocalla o un muret de pedra seca (Imatge 4).
- Encara que sigui un fet freqüent i que sembli que s'estigui fent un favor a l'arbre al qual s'enfilen, les heures no s'haurien de tallar mai. Aquestes lianes, sobretot les més grans, representen sovint un dels pocs hàbitats importants per la biodiversitat dels espais agrícoles.

- Hi ha casos en què la plantació d'arbres pot ser compatible amb objectius productius. És el cas per exemple de la plantació d'alzines o roures amb arrels inoculades amb tòfona negra, cosa que permet incrementar els ingressos econòmics de la finca alhora que s'incrementa també la superfície forestal i la biodiversitat associada (Imatge 5).

Imatge 4. Roures afectats pel pas de bestiar, abans i després de la construcció d'escocell de pedra seca.

Imatge 5. Camp de conreu amb una plantació recent d'alzines tofoneres que en uns anys serà un bosc en devesa.

